

פתח דבר

בשבת והודיה להשי"ת אנו מגישים בזה חלק שני מסדרת הספרים 'נשמתא דאורייתא' - ביאורי חסידות חב"ד לתלמוד בבלי - על המסכתות עירובין, פסחים, שקלים ויומא.

באלפי תורות רבותינו הבעל שם טוב והמגיד ממזריטש ומאמרי ושיחות אדמו"רי חב"ד לדורותיהם פזורים לרוב ביאורים לפסוקים ומאמרי חז"ל בש"ס ובמדרש, באור פנימי ועמוק על פי משנת החסידות, לפעמים בארוכה ולפעמים בקצרה. ובסדרה זה נלקטו ביאורים על תלמוד בבלי (ומסכת שקלים מן הירושלמי) לפי סדר מסכתות הש"ס.

רוב ביאורי החסידות למאמרי חז"ל הם בעיקר בחלק האגדה, וכבר התבטא רבנו הזקן בהלכות תלמוד תורה (פרק ב הלכה ב), "כי רוב סודות התורה שהיא חכמת הקבלה וידיעת ה' - גנוזים באגדות". אולם חלק נכבד תופסים גם הביאורים לחלק ההלכה, ובשני תחומים - כמבואר בדברי כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ (ספר השיחות תרפ"ט ע' 72, הובא בלוח "היום יום" יא אדר):

"חסידות כוללת שני ענינים עיקריים: א) הבנת כל הלכה בשרשה ומקורה העצמי ברוחניות, היינו בספירות ומדריגות בכל עולם ועולם לפי ענינו כמבואר בדא"ח [=דברי אלוקים חיים, כינוי לתורת החסידות]. ב) הבנת ענין כל הלכה בעבודה, היינו שהגם שהיא חכמה ושכל אלקי ודין התורה, מכל מקום צריך למצוא בזה ענין בעבודה בהנהגת האדם בחיי עולם זה".

במלאכתנו בסדרה זו השתדלנו לברור מתוך אוצרה העשיר של תורת חב"ד את הביאורים שיכולים להתקבל על לב הקורא תוך כדי לימוד הגמרא, בלי להיכנס לעומק גוף הדברים המבוארים באריכות במקורות.

בבואנו לערוך ספר זה, מן ההכרח היה לעתים להוסיף ביאור על פי המבואר במאמרים אחרים, וכמאמר חז"ל "דברי תורה עשירים במקום אחר", ולפעמים להפך - לקצר את הדברים. בנוסף, נדרשה עריכה כדי להתאים את הדברים למסגרת הספר ולהקשר של דברי הגמרא עליהם נסוב הביאור, אולם ניסינו לשמר את סגנון המקור ככל האפשר.

עם זאת, עלינו להעיר כי במקורות פרוסה עשירות עיונית מופלגה בעומק לפנים מעומק, וניתן להמליץ על כך את דברי הכהן הגדול אחרי שקרא בספר התורה ביום הכיפורים: "יותר

ממה שקריתי לפניכם כתוב כאן", והדברים שנכנסו במסגרת זו הם בגדר 'טעימה' בלבד. לטובת הקורא, צוין המקור המדויק בסוף כל עניין כדי שיוכל במידת הצורך להרחיב את עיונו. חלק גדול מהדברים הופיע בקביעות בגיליון 'כי קרוב', לפי סדר המסכתות הנלמדות במסגרת לימוד 'הדף היומי'.

מלאכת ריכוז הביאורים ועריכתם נעשתה על ידי הרה"ח ר' יהודה שי' כהן והרה"ח ר' יהודה לייב שי' וייסגלס.

תקוותנו כי ספר זה יהווה שלב נוסף בהפצת המעיינות חוצה, ויביא לקיום היעוד "קאתי מר" - דא מלכא משיחא במהרה בימינו.

ספריית מעיינותיך

ערב י"ט כסלו ה'תשפ"ד

תוכן עניינים

עירובין

11	פרק א - מבוי
29	פרק ב - עושין פסין
39	פרק ג - בכל מערבין
51	פרק ד - מי שהוציאו
55	פרק ה - כיצד מעברין
67	פרק ו - הדר
81	פרק ז - חלון
87	פרק ח - כיצד משתתפין
93	פרק ט - כל גגות
97	פרק י - המוצא תפילין
103	הדרן למסכת עירובין

פסחים

109	פרק א - אור לארבעה עשר
121	פרק ב - כל שעה
131	פרק ג - אלו עוברין
135	פרק ד - מקום שנהגו
155	פרק ה - תמיד נשחט
161	פרק ו - אלו דברים
177	פרק ז - כיצד צולין

183.	פרק ח - האשה
191.	פרק ט - מי שהיה
197.	פרק י - ערבי פסחים
227.	הדרן למסכת פסחים

שקלים

233.	פרק א - באחד באדר
247.	פרק ב - מצרפין שקלים
257.	פרק ג - בשלשה פרקים
261.	פרק ד - התרומה
263.	פרק ה - אלו הן הממונים
269.	פרק ו - שלושה עשר שופרות

יומא

281.	פרק א - שבעת ימים
309.	פרק ב - בראשונה
321.	פרק ג - אמר להם הממונה
337.	פרק ד - טרף בקלפי
345.	פרק ה - הוציאו לו
369.	פרק ו - שני שעירי
375.	פרק ז - בא לו כהן גדול
391.	פרק ח - יום הכיפורים
425.	רשימת ספרים ומחבריהם

פרק א – מבו

מבו שהוא גבוה למעלה מעשרים אמה ימעט (ב, א)

עירוב המדות בספירות העליונות

ענין ערובין הוא, דפירש האריז"ל שעירוב הוא צירוף ע"ב רי"ו, ע"ב הוא בגימטריא חסד ורי"ו בגימטריא גבורה. וידוע דחסד הוא בחינת אהבה, וגבורה בחינת יראה, ולעבודת השם יתברך צריך אדם לערב בו המדות האלה.

וכמו שהיה בבריאת העולם דכתיב בראשית ברא אלוקים, כי בתחילה עלה במחשבה לברוא העולם במדת הדין (שם אלוקים), ראה שאין העולם מתקיים שיתף מדת הרחמים (שם הוי'), והקדימו למדת הדין שנאמר ביום עשות ה' אלוקים ארץ ושמים.

והפירוש הוא על דרך שכתב בעץ חיים (שער יא) בשם הרב גדליה בשם הרב ז"ל, דבתחלה היה בחינת יראה בספירות, על כן לא רצה העילה לרדת ממדרגתו להשפיע להעלול שלא תתפגם קדושתו, וכן לא רצה העלול התחתון לעלות לעליון שלא יתבטל ממציאותו. וזהו בחינת עלה במחשבה לברוא במדת הדין, היינו במדת יראה. ואחר התיקון היה שנבראו במדת אהבה, שהעילה תרד ותשפיע, והעלול יעלה ויקבל.

וזהו שכתוב ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים, שיתף מדת הרחמים, דהיינו בחינת אהבה, והקדימו למדת הדין שהוא בחינת יראה, דאף על פי כן צריך להיות בחינת יראה שלא יעלה העלול למעלה ממדרגתו, וכן שלא לרדת העליון למטה יותר מהראוי. והם על ידי שם מ"ב ושם ע"ב, שלא יעלה ולא ירד כל אחד חוץ מתחומו כי אם עד תחום הראוי לו.

ועל כן קורה דמבו היא למעלה מכ' אמה ימעט, וכן מלמטה מעשרה טפחים הקורה או לחיין שאמרו גבהן לא פחות מ' טפחים, כמבואר לקמן בגמרא (ה, א). שהוא ענין הזהירות שלא לעלות יותר מדאי וגם לא לירד למטה מעשרה.

(על פי כתר שם טוב סימן שמט)

פתחו . . של אולם גבהו ארבעים אמה (ב, א)

פתחו של אולם – אתערותא דלעילא

משמעות המספר ארבעים בפתח האולם, יובן בהקדים:

השערים הם שערי ההשפעה להמשיך חיות ומזון לעולם, והדלתות הם לסגור השער, שלפעמים השערים נסגרים לפי מעשה התחוננים. אבל פתח האולם לא היו בו דלתות שתמיד היה פתוח כמבואר במשנה מס' תמיד, והיינו לפי שהוא רומז על ההשפעה היוצאת תמיד בלי הפסק ובלו מעצור ממעשה התחוננים, כי אין אתערותא דלתתא מגעת עד שם.

ושורש הענין הוא, דפתח האולם הוא בחינת גילוי אור הסובב שלמעלה מהשתלשלות, ובספירות הוא בחינת הכתר שלמעלה מחכמה שהיא ראשית ההשתלשלות.

ולכן היה האולם גבוה ארבעים אמה, כי עשרים מורה על הכתר (כי כתר בגימטריא עשרים), ושני פעמים עשרים מורים על ב' הבחינות שבכתר - עתיק ואריך, הם ב' הפרצופים שבכתר, ושם לא נוגע מעשה התחוננים ואתערותא דלתתא, ולכן לפתח האולם לא היו דלתות.

אבל עם כל זה, כדי לכנוס לתוך פתחו של אולם היה צריך לילך דרך כמה שערים שהיו להם דלתות, אלא שאז בהגיע אחר כך לפתחו של אולם עצמו אין צריך לפתוח דלתות.

והענין הוא שהארה זו מהכתר אינה נמשכת ומתגלה אלא רק אחרי שיש שלימות למטה, דהיינו בבחינת השתלשלות מחכמה ולמטה - אזי שורה גם כן מה שלמעלה מהשתלשלות, והיינו כשהאדם עושה כל מה שבכח נפשו בחכמתו ומדותיו אהבה ויראה, אזי ממילא נמשך רצון העליון שאין כנגדו בכח נפש האדם.

וזהו שאמרו רז"ל: פתחו לי כחודה של מחט ואני אפתח לכם כפתחו של אולם, שאחרי קדימת שלימות העבודה באתערותא דלתתא (שהיא רק כחודה של מחט), פותח הקב"ה מעצמו, בדרך אתערותא דלעילא, המשכת האור שלמעלה מהשתלשלות, פתחו של אולם.

(על פי לקוטי תורה שה"ש לה, ג. ספר הערכים ערך אולם)

דלתות היכל לצניעות בעלמא הוא (ב, ב)

סגירת דלתות גן עדן בלילה

כי הנה העזרה והלשכות הם מכוונים נגד מלכות דאצילות, כי למעלה במלכות יש כל הבחינות שבעזרה וגם הר הבית ת"ק אמה כמ"ש בזהר שלח לך (קסא, ב).

והנה בלילה תרעין דגן עדן אסתמו [=שערי גן עדן ננעלים], שההארה דזיו השכינה שנמשכת מבחינת המלכות בגן עדן, מסתלקת בלילה, וביום נפתחים תרעי דגן עדן לפי שיש התגברות החסדים, חסד א"ל כל היום. ובדוגמת זה ננעלים גם כן דלתות העזרה.

(על פי תורה אור יב, ג)

פתח אולם הבית (ב, א)

כי האולם עלמו נקרא פתח היכל דלפניס מפני שהוא בית שער שלו (רישב"א)

אלול כהקדמה ליום הכיפורים

פתחו של אולם זהו ענין אתערותא דלעילא ממקום שאין אתערותא דלתתא מגעת שם (כנ"ל). והנה פתחו של אולם היה לפני פתח היכל ופתח קדש הקדשים, וביום הכיפורים נכנס כהן גדול לבית קדש הקדשים, לכן מקודם בראש חודש אלול מתחילים מ' יום דוגמת פתחו של אולם שגבהו ארבעים אמה שהוא ענין אתערותא דלעילא לעורר אתערותא דלתתא.

(על פי אור התורה מטות ע' א'רצ)

עד עשרים אמה אדם יודע שדר בסוכה, למעלה מעשרים
אמה אין אדם יודע, משום דלא שלטא ביה עינא (ג, א)

דרגת המקיף שמאיר בסוכה

כי בסכך הסוכה נמשך בחינת המקיף, והנה במקיף יש ב' מדריגות - מקיף הרחוק ומקיף הקרוב, והם על דרך משל מהרב המשפיע דבר שכל לתלמידו, שמצד ריחוק הערך שבין התלמיד לרבו - משיג התלמיד רק את החיצוניות של שכל הרב, ולא את עומק ופנימיות השכל, ומכל מקום הוא מרגיש שיש עומק בדברי הרב - הוא אמנם אינו יודע מהו העומק, אבל על כל פנים מרגיש שיש כאן עומק יותר ממה שמבין בשכלו הוא, וזהו מקיף הקרוב.

אמנם מקיף הרחוק הוא בדוגמת שכל עמוק ביותר שהוא גבוה לגמרי מכלי שכלו של התלמיד, ועד כדי כך שאין שייך כלל שירגיש את העמקות שבדבר, וזהו מקיף הרחוק.

והמקיף הנמשך בסכך סוכה הוא מקיף הקרוב, ששייך בו "אדם יודע", וכידוע שדעת היא הרגשה, וכמו שכתוב והאדם ידע וגו' - בדוגמת העומק שהתלמיד מרגיש, גם כאשר הוא מבין רק את החיצוניות של שכל הרב.

והנה שורש בחינת המקיף הוא בספירת הכתר, ובכתר עצמו יש ב' דרגות, שהם שורש ב'

מים שכל גופו עולה בהן (ד, ב)

לצלול בתורה

מקוה רומז ל"מי הדעת" (כמ"ש הרמב"ם סוף הלכות מקוואות), והיינו תורה, וצריך שיהיה "כל גופו עולה בהם" היינו לימוד התורה בריבוי מופלג, "ספי ליה כתורא", עד שנעשה מכוסה בתורה, עד שמציאותו הגשמית והחומרית מתבטלת בתורה, מה שאין כן אם קצה אצבעו אינו בתוך המים, אזי אינו מיטהר, היינו שיכול להיות באופן ש"נעשית לו סם כו".

(על פי תורת מנחם ח"ב ע' 120)

דרגות המקיפים הנ"ל, והם פנימיות הכתר וחיצוניות הכתר. וזהו שהידיעה שייכת רק עד מספר עשרים, כי כתר בגימטריא עשרים, היינו דרגא התחתונה דכתר. אמנם למעלה מעשרים הוא בחינת פנימיות הכתר, ששם לא שייך כלל ידיעה כנ"ל, ולכן למעלה מעשרים פסולה כי לא שייך בזה ידיעה.

(על פי אור התורה בלק ע' א'לו. לקוטי שיחות ח"ט ע' 231-230)

רב בקעה מצא וגדר בה גדר (ו, א)

בקעה מלא - עמי הארצים היו ומזולזין במלות והחמיר עליהן לעשות סייג להרחיקן מן העזירה כאדם הגודר בקעה פרוכה לשומרה (רש"י)

שליח' לבבל

אלו שההשגחה העליונה הביאה אותם למקום שהתורה ומצוות הם במיעוט, "במקום שאין אנשים" - מוטל עליהם החוב (והזכות) להשתדל להיות איש.

ומה שטוען שידאג לעצמו, הוא ימלט משם, "ואני את נפשי הצלתי" - עליו לדעת שזהו עניין של פיקוח נפשות, וכשמדובר אודות פיקוח נפשות, אסור לעשות חשבונות כאלו. כיון שההשגחה העליונה הביאה אותו לשם - הרי היא הטילה עליו שליחות, ונתנה לו כוחות לעשות מקום זה למקום תורה ומצוות.

מסופר בגמרא (ראה גם לקמן ק, ב. חולין קי, א. ירושלמי שקלים פ"ז ה"ב) שרב ורב כהנא וכו' באו לבבל, היינו, שהקב"ה הזמין סיבות שיוכרחו לבוא לשם. בבבל היו אז כמה מקומות שהיתה חסרה בהם זהירות בענינים שונים - שבת, בשר בחלב וכו', וכפי שמקום שכזה מכונה בלשון רז"ל בשם "בקעה", מקום פרוץ, מקום שהוא למטה משטח המישור. ובבואו לשם - "גדר שם גדר".

כמו כל סיפורי רז"ל, גם סיפור זה אינו עניין של "היסטוריה" והדומה, אלא הוראה בחיים: יהודי צריך לדעת שכאשר הוא בא למקום מסויים - הרי זה בהשגחה פרטית, כדי שיעשה מקום זה למקום תורה ומצוה, ועליו לדעת שזוהי כוונת שליחותו.

(תורת מנחם חכ"ג ע' 64)

ירושלים אילמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה

משום רשות הרבים (ו, ב)

רשות הרבים שלה מכוון משער לשער ומפולג, ויש בה דריסת ששים ריבוא

ורחב שש עשרה אמה (רש"י)

החומה מגינה מפני הפירוד

רשות היחיד היינו שכל הנמצאים ברשות זו, בטלים לגמרי לאחדותו יתברך. אבל רשות הרבים הוא בחינת פירוד כל אחד מזולתו, וברוחניות היינו שמרגישים נפרדים מאחדותו יתברך.

ולכן בעיר גדולה שיש בה בחינת ריבוי ביותר, יכול להיות מציאות של פירוד ח"ו.

אבל החומה ונעילת דלתות החומה, מגינה על העיר מההשפעות הבלתי רצויות הבאות מבחוץ, ונעשית רשות היחיד ליחידו של עולם!

והחומה זו תורה, כמאמר חז"ל "אני חומה זו תורה", והתורה מראה לו מה שצריך לעשות, ומתי צריך לעשות, וע"י חומה זו הוא נבדל מהעולם.

ואין הכוונה שמובדל לגמרי, שאין לו שייכות כלל לעולם, אלא אדרבה - ישנו בעולם כמו בחומה שהיא פתוחה, אלא שיש דלתיים ובריח שזה עשוי לפתוח ולסגור, וצריך לדעת להזהר מתי לסגור ומתי לפתוח ומה להכניס.

ולכן היו הדלתות ננעלות בלילה, כי בשעה שמחשיך בחוץ, סוגרים את העיר, כדי שחשכת החוץ לא תכנס, שהרי בירושלים צריך להיות אור, דהרי ירושלים היא יראה שלם - שלימות היראה, כמבואר בחסידות.

(על פי תורת מנחם תשמ"ה ח"ה ע' 2805. שיחות קודש תשל"ד ח"א ע' 412)

מצא מין את מינו וניעור (א, ב)

נתחזק על ידי מינו וניעור משנתו, שהיה בתחלה בטל אלל שאינו מינו (רש"י)

התעוררות הניצוץ האלוקי על ידי ברכות הנהנין

בס' לקוטי תורה מהאריז"ל (פרשת עקב) הביא מה שהקשו החוקרים, מאין הוא חיות הנשמה, דאין הדעת נותן שיהיה חיות הנשמה מלחם ומאכל גשמי, שאיך אפשר שלחם החומרי זן את חלק הנפש שבאדם שהוא רוחני. ואין לומר דהנשמה יכולה לחיות בלי מזון כמו מלאך, דאם כן מה טעם אם עובר אדם ושוהה כמה ימים בלי מזון ימות ברעב, והמיתה הוא פירוד הנשמה מן הגוף, וקשה מה טעם תצא הנשמה מחמת מניעת אכילה כיון שאינה נהנית ממנו. ונבוכו הרבה בזאת החקירה.

ותירץ האריז"ל שלא ידעו והיו סכלים בשורש הבריאה, דאמרו רז"ל בעשרה מאמרות נברא העולם, פירוש על ידי המאמרות עצמן נתהוה הכל, דמאמרו של הקב"ה הוא מרום וקדוש, ותיכף כשאמר הקב"ה יהי רקיע נתהוה הרקיע, כמ"ש בדבר ה' שמים נעשו, ונכנס המאמר ההוא בחיות פנימי להחיות הרקיע כל ימות עולם שיעמוד, כמו שכתוב לעולם ה' דברך נצב בשמים, וכן כשאמר תוצא הארץ נפש חיה או תוצא הארץ דשא ועץ פרי, אותו המאמר היה מהוה הכל, והמאמר הזה הוא חיות פנימי להם.

והנה כשנוטל אדם פרי או דבר מאכל ומברך עליו בכוונה, ואומר ברוך אתה ה', הרי כשמזכיר את השם מתעורר אותו החיות שעל ידו נברא הפרי ההוא כי נברא הכל על ידי השם, ומוצא מין את מינו וניעור, וזה החיות הוא מזון הנשמה.

(על פי כתר שם טוב סימן קצד)